

PRAKTIJK

Denkgesprekken

Als kinderen op school komen is hun mondelinge taalvaardigheid (in hun moedertaal) over het algemeen al behoorlijk ver ontwikkeld. Toch is het belangrijk om expliciet aandacht te blijven besteden aan het vergroten van de mondelinge taalvaardigheid.

Kinderen maken zich in een paar jaar tijd de belangrijkste principes van hun moedertaal zodanig eigen dat ze anderen duidelijk kunnen maken wat ze willen en begrijpen wat andere mensen zeggen. Opmerkelijk is dat hier geen formele instructie aan te pas is gekomen. Dit voedt misschien het idee dat onderwijs in mondelinge taalvaardigheid niet zo strikt nodig is – de kinderen komen immers ‘pratend en luisterend’ op school – en het leidt er ook toe dat de spreek- en luisterlessen uit de methodes vaak als eerste overgeslagen worden, omdat leerkrachten andere zaken belangrijker vinden. Nu valt er wel het een en ander te zeggen over de zinvolheid van veel spreek- en luisterlessen in taalmethodes, maar ook op andere momenten binnen school krijgen kinderen vaak weinig gelegenheid de mondelinge taalvaardigheid verder te ontwikkelen. Meestal is luisteren ‘luisteren naar de leerkracht’ en blijft spreken beperkt tot een korte talige uiting. Tijdens veel gespreksactiviteiten is er vaak sprake van het zonmodel (Brouwer, 2001), een eenzijdig interactiepatroon, waarbij vooral de leerkracht aan het woord is.

In vooral de midden- en bovenbouw ligt het accent op de schriftelijke taalvaardigheid. Vaak wordt vergeten dat deze vaardigheid voor een belangrijk deel steunt op de mondelinge taalvaardigheid. Het is dus belangrijk om hier expliciet aandacht aan te blijven besteden. Daarnaast is het stimuleren en vergroten van de mondelinge taalvaardigheid belangrijk, omdat veel schoolse kennis via mondelinge situaties (instructies) aangeboden wordt. Daarbij is meestal het eerder genoemde zonpatroon dominant. Te weinig is er sprake van onderwijssituaties waarin

kinderen in gesprekken actief kennis verwerven. Deze conceptualiserende functie van spreken en luisteren is een ondergeschoven kindje in het (taal)onderwijs.

Denkgesprek

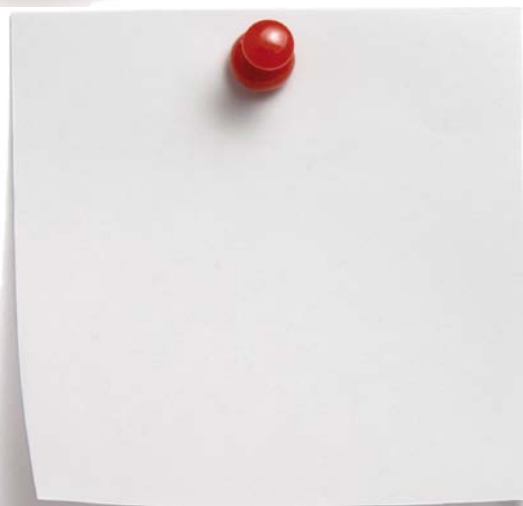
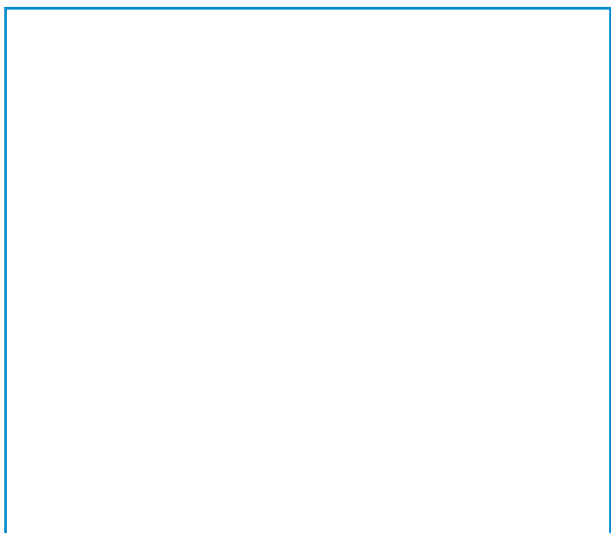
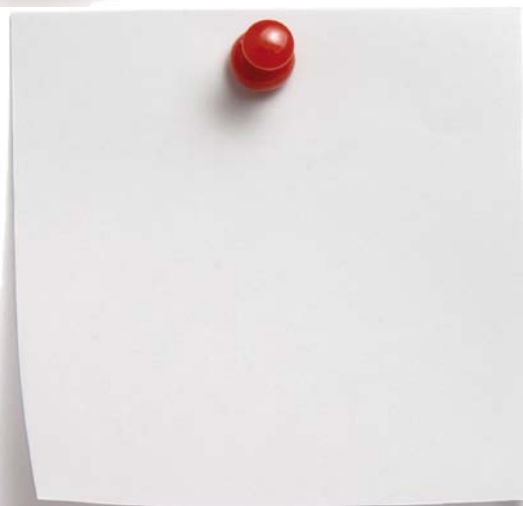
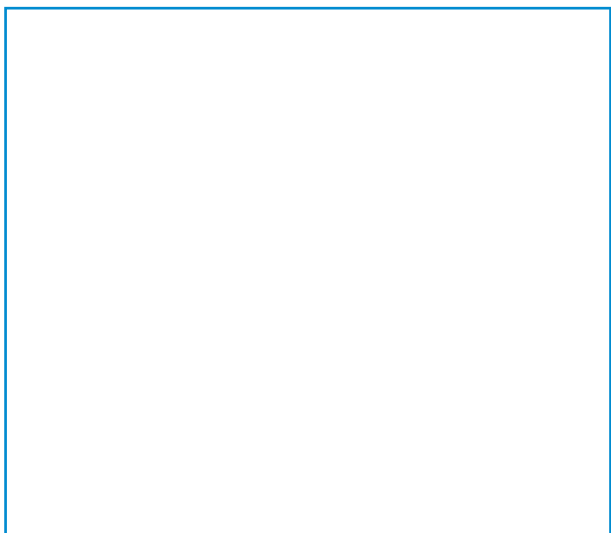
In een denkgesprek staat niet zozeer de communicatieve functie van het gesprek centraal, maar het gezamenlijk en doelgericht nadenken over een voor kinderen interessant verschijnsel of boeiende kwestie. Als de leerkracht een vraag stelt, gaat het er niet om dat leerlingen het antwoord geven dat de leerkracht zelf al in het hoofd heeft. Het gaat om vragen of opmerkingen van de leerkracht tot nadenken en praten aanzetten. De leerkracht geeft de kinderen veel ruimte voor eigen inbreng. Het interactiepatroon is veeleer een kaatspatroon dan een zonpatroon (Brouwer, 2001). In denkgesprekken gaan taalverwerving en denkontwikkeling hand in hand en verwerven kinderen relevante kennis middels gesproken taal (zie kerndoel 1 en 3 van Nederlands!). Kenmerkend voor dergelijke gesprekken is dat kinderen veel complexe cognitieve taalfuncties gebruiken zoals vergelijken, redeneren, voorspellen, ordenen en concluderen (Damhuis, 2008) – functies die overigens ook van belang zijn bij bijvoorbeeld begrijpend lezen.

In deze praktijkbijdrage vindt u suggesties voor het houden van denkgesprekken. Hopelijk maken deze in de nabije toekomst een wezenlijk onderdeel uit van gesprekken op school.

Lees verder op pagina 28

Archeologie van de toekomst

Archeologie van de toekomst

In deze praktijkbijdrage is gekozen voor het onderwerp 'Archeologie van de toekomst' (geïnspireerd door een kunstwerk van Pieter Mols voor het Sondervick College te Veldhoven, bestaande uit alledaagse voorwerpen verzameld door leerlingen van de school). Het onderwerp voor dit denkgesprek zal vooral kinderen van de midden- en bovenbouw aanspreken.

Introductie

Neem de kinderen mee naar het jaar 4028. Vertel dat enkele archeologen (wetenschappers die overblijfselen uit het verleden onderzoeken) bij hun opgravingen gestuit zijn op een aantal voorwerpen die waarschijnlijk in het jaar 2010 door mensen gebruikt zijn, maar waarvan ze de functie niet weten. De archeologen proberen te achterhalen waarvoor mensen deze voorwerpen gebruikten. Ze hebben er een aantal verzameld en daarvan steeds de waarschijnlijke functie omschreven. Deel de kopieerbladen uit en laat de kinderen naar plaatje 1 kijken (stofzuiger zonder slang). Lees de omschrijving voor: 'Waarschijnlijk werd dit in het jaar 2010 gebruikt als mobiele kluis. In de buik van het voorwerp is een zak met een aantal munten aangetroffen. Om de munten goed te verbergen heeft de gebruiker hiervan deze extra verstopt in een kluwen van haren, etensresten en gruis. De mobiele kluis werd voortgetrokken door een flexibel touw. Tot op heden is niet bekend waarvoor de dop aan het einde van dit touw dient.'

Kopieerbladen invullen en bespreken

De kinderen werken in tweetallen. Ze kruipen in de huid van een archeoloog in het jaar 4028. In dat jaar zijn de voorwerpen die op het werkblad staan absoluut onbekend. Waar denkt de archeoloog dat dit voorwerp voor gebruikt werd? Laat de kinderen hier per foto eerst zelf over nadenken. Daarna wisselen ze uit. In het vak met de woordspin noteren ze in steekwoorden de 'nieuwe' functie en bedenken ze ook een nieuwe naam voor het gebruiksvoorwerp. De nieuwe naam schrijven ze in het midden. Laat ze bij de laatste

twee vakjes zelf tekeningen maken (of foto's maken/zoeken) van alledaagse voorwerpen. Ze tekenen of plakken deze voorwerpen in de lege vakken en noteren in steekwoorden de nieuwe functie en naam in de woordspin. Bespreek de kopieerbladen met de kinderen. **Tip:** laat hen merken dat er niet een 'goed' of 'fout' antwoord is. Laat ze wel verwoorden waarom ze voor deze omschrijving gekozen hebben en laat de rest hierop reageren.

Denkgesprek voeren

Voer met de kinderen een denkgesprek over het jaar 4028. Mogelijke startvragen zijn: 'Hoe zou de wereld er in 4028 uitzien?', 'Stel dat je gaat slapen en je wordt wakker in het jaar 4028. Wat zou er nog hetzelfde zijn?', 'Wat is er anders, denk je? Zijn er voorwerpen van nu die mensen in 4028 ook nog gebruiken? Welke voorwerpen zullen ze niet meer gebruiken?', 'Zou je het leuk vinden om in een andere tijd te leven?', 'Zou je liever terug- of vooruitgaan in de tijd?'

Tip: geef beurten met een hoofdknik door. Als je kinderen wilt laten praten, hou dan zelf zoveel mogelijk je mond.

LITERA TUUR!

- Brouwer, Tj. (2001). 'Een hoge betrokkenheid door interactief onderwijzen'. In: *JSW*, 85, 5, pp. 28-31.
- Brouwer, Tj. 'Horizontaal en verticaal: een interactieve taalzaakvakles heeft het allemaal.' In: A. Motaert, red (2005).
- *Retoriek en praktijk van het moedertaalonderwijs. Een selectie uit de 18e Conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academica Press.
- Damhuis, R. (2008). 'Gesprekken zijn de spil van onderwijs.'. Utrecht: Marnix Academie. Lectorale rede.

Tjalling Brouwer

is redactievoorzitter van *JSW* en werkt als taalleesspecialist bij Impact Educatief (info@impacteducatief.nl)